

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2024-28-2-58-68>

УДК 373.5.048:331.548

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5756-8359>

Олег Морін,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ВИБОРУ ПРОФІЛЮ НАВЧАННЯ

Анотація. Аналіз психолого-педагогічної літератури і виховної практики засвідчує недостатній рівень дослідженості проблеми забезпечення підготовки здобувачами базової середньої освіти до вибору профілю навчання. Відкритими залишаються питання формування змісту і технології практичної реалізації цього процесу, що обумовлює доцільність подальших розвідок у цьому напрямі в теоретичному і практичному аспектах. Означене визначило мету запропонованої статті – окреслення педагогічних засобів підготовки здобувачів базової середньої освіти до вибору профілю навчання. Відповідно до поставленої мети вирішувалися такі завдання: визначення поняття «педагогічні засоби підготовки учнів базової середньої освіти до вибору профілю навчання», окреслення і стислий опис основних з них, визначення шляхів подальших наукових пошуків у контексті досліджуваної проблематики. Для досягнення мети використано такі методи: аналіз нормативних документів і наукових джерел, узагальнення педагогічного досвіду, прогнозування тенденцій і визначення перспектив.

У статті розкриваються педагогічні засоби формування в здобувачів базової середньої освіти готовності до свідомого вибору профілю навчання в межах профільної середньої освіти, що обумовлює необхідність організації їхньої допрофільної підготовки. Провідний зміст допрофільної підготовки полягає в наданні здобувачам базової середньої освіти ґрунтовної інформації про зміст, структуру, вимоги кожного напрямку профільного навчання, варіанти продовження освіти після закінчення закладу загальної середньої освіти, поглиблення знань про характер праці, найбільш привабливої для здобувача освіти професійної сфери, і шляхів набуття відповідної професії.

У висновках зазначається, що окреслені в статті педагогічні засоби підготовки здобувачів базової середньої освіти до вибору профілю навчання не охоплюють усіх аспектів проблеми профільного самовизначення. Потребує подальшого розроблення процедури здійснення психолого-педагогічного діагностування профільних інтересів здобувачів освіти, вивчення механізмів і чинників, що впливають на ефективність вибору профілю навчання. Стверджено, що діагностика має містити вивчення індивідуальних особливостей учнів, їхніх інтересів, здібностей, а також зовнішніх чинників, таких як вплив сім'ї, середовища, соціальних очікувань, і передусім негативних наслідків воєнного стану з огляду на подальше складне післявоєнне відновлення країни.

Ключові слова: здобувачі базової середньої освіти, допрофільна підготовка, вибір профілю навчання, педагогічні засоби.

© Олег Морін, 2024

Вступ. Затверджений у липні 2024 р. Кабінетом Міністрів України Державний стандарт профільної середньої освіти визначає розподілений за освітніми галузями загальний обсяг навчального навантаження для здобувачів освіти, структуру та зміст профільної середньої освіти, вимоги до обов'язкових результатів їхнього навчання тощо. У стандарті зазначається, що профільна середня освіта складається з двох етапів: першого профільно-адаптаційного (10-й рік навчання) та другого безпосередньо профільного (11-12-й роки навчання). Дієвість упровадження в освіту самого стандарту напряму залежить від змісту і якості пропедевтичного етапу профільної освіти, що має, зокрема, передбачати надання

психолого-педагогічної підтримки здобувачам базової середньої освіти у виборі профілю навчання. Крім безпосереднього вибору профілю навчання, це сприятиме формуванню в них розуміння вимог сучасного суспільства й ринку праці до випускників освітніх закладів, надасть чіткі рекомендації щодо шляхів набуття ними професійної освіти, сприятиме розвиткові в них ставлення до себе як до суб'єкта майбутньої професійної праці тощо [3].

У Державному стандарті зазначається, що профілі навчання формують заклади освіти шляхом їхнього вибору здобувачами освіти на основі аналізу власних потреб, готовності, уподобань та інтересів за сприяння педагогічної ради, що формує відповідні пропозиції щодо змісту, підходів і методів організації освітнього процесу, зумовлені її баченням і спроможністю, очікуваннями батьків та місцевої громади й суспільства, запитами засновників закладів освіти і суспільними пріоритетами [3].

Але відкритим залишається запитання, як мають самі здобувачі освіти здійснювати означений вибір?

Мета та завдання. Усе вище зазначене визначило мету запропонованої статті, окреслення педагогічних засобів підготовки здобувачів базової середньої освіти до вибору профілю навчання.

Відповідно до поставленої мети вирішувалися такі завдання: визначення поняття «педагогічні засоби підготовки учнів базової середньої освіти до вибору профілю навчання», окреслення і стислий опис основних із них, визначення шляхів подальших наукових пошуків у контексті досліджуваної проблематики.

Методи дослідження. У процесі досягнення мети були задіяні такі методи: аналіз нормативних документів і наукових джерел з метою розгляду законодавчої та теоретико-методичної бази розв'язання проблеми підготовки учнів базової середньої освіти до вибору профілю навчання, що дозволяє визначити ключові положення, вимоги й підходи, які регулюють цей процес; узагальнення педагогічного досвіду з метою визначення стану організації допрофільної підготовки в освітніх закладах, що дозволяє виявити раніше не виявлені аспекти проблеми та визначити засоби нівелювання негативних тенденцій у його здійсненні; прогнозування тенденцій і визначення перспектив цієї проблематики з метою подальшого теоретико-практичного її опрацювання.

Результати дослідження. Під педагогічними засобами підготовки учнів базової середньої освіти до вибору профілю навчання слід розуміти відповідну освітню діяльність, до якої вони залучаються, з метою підвищення ефективності розв'язання проблеми вибору ними напряму профільного навчання. Тож педагогічні засоби є інструментарієм для впровадження відповідним чином організованої урочної та позаурочної освітньої діяльності

здобувачів освіти, яка завдяки змінам у змісті й організації освітньо-виховного процесу створює умови для підготовки учнів базової середньої освіти до вибору профілю навчання.

До основних педагогічних засобів такої підготовки, на нашу думку, можна віднести:

1. Надання учням профільно-орієнтаційної інформації. На нашу думку, означена інформація має розкривати:

- особливості академічного і професійного спрямувань профільної освіти, окреслювати підходи до формування профілів навчання;
- загальні вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти;
- ключові компетентності, на формування яких загалом спрямована профільна освіта;
- уміння, що є наскрізними для всіх ключових компетентностей;
- характеристика освітніх галузей в аспектах розкриття мети та компетентнісного потенціалу (здатності формувати ключові компетентності) кожної з них, окреслення обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти.

Надання здобувачам освіти сукупності таких відомостей опосередковано сприятиме і досягненню зазначених у Державному стандарті базової середньої освіти її меті, а саме розвитку природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху й самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних і культурних цінностей українського народу [2].

2. Оглядове ознайомлення здобувачів освіти з професіями. Доцільно проводити ознайомлення з означеною інформацією на початку кожного заняття відповідного циклу освітньої галузі (після проведення мотивації освітньої діяльності чи після пояснення нового матеріалу).

Бажано, щоб характер цієї інформації був пов'язаний із темою заняття. Якщо значна частина здобувачів освіти виявляє інтерес до якоїсь однієї галузі, то вона може розглядатися більш детально за рахунок скорочення другорядного матеріалу під час вивчення окремих тем.

Це передусім має розкривати основні відомості про фахівців різних професійних сфер:

- промислового виробництва, металургійної, хімічної та добувної промисловості;
- машинобудування, металообробки, електротехнічного виробництва;
- транспорту та інформаційно-комунікаційних систем;
- торгівлі, сфери послуг, харчової промисловості та туристичної діяльності;

- будівництва, житлово-комунального господарства, деревообробки, виробництва меблів та целюлозно-паперової промисловості;
- агропромислового комплексу;
- текстильної промисловості, пошиття одягу, виготовлення взуття, художніх промислів, народних ремесел, поліграфії;
- професійної педагогіки, психології та змісту професійної (професійно-технічної) освіти.

3. Проведення пропедевтичних курсів за вибором профільно-орієнтаційного та профорієнтаційного спрямування. Метою проведення курсів за вибором означеного спрямування є не лише розширення й поглиблення знань здобувачів освіти щодо змісту предметів відповідного освітнього циклу, але й розвиток їхнього інтересу до суспільного життя, різних галузей виробництва, науки й технологій тощо. Це має сприяти формуванню їхнього цілісного уявлення про світ, підвищенню мотивації до навчання та підготовці до подальшого вибору напрямку професійної діяльності.

Як приклад, можна зазначити створений співробітниками лабораторії виховання готовності до ринку паці Інституту проблем виховання НАПН України курс за вибором «Сходинок до професійного самовизначення», запропонований для впровадження в закладах загальної середньої освіти. Мета курсу полягає в здійсненні профільної орієнтації здобувачів базової середньої освіти шляхом сприяння формуванню в них цілісної системи компетентностей, створення сприятливих умов для побудови свідомої й обґрунтованої освітньої та професійної траєкторії [14].

Мета курсу реалізується шляхом вирішення таких завдань:

- сприяти формуванню системи знань про соціальну, економічну, політичну, екологічну структуру суспільства з урахуванням закладеної в змісті курсу інтеграції з відповідними предметними галузями з метою створення умов для усвідомлення здобувачами освіти власного місця в ньому;
- сприяти оволодінню учнями різними способами спілкування під час опитувань, дискусій, бесід за круглим столом, роботи в команді задля формування в них умінь аналізувати ситуацію, приймати самостійні рішення, нести відповідальність за власний вибір;
- ознайомлення зі складовими життєвого й професійного успіху, способами та прийомами створення сучасних форм професійного резюме, портфоліо, самопрезентації тощо з метою формування усвідомлення здобувачами освіти себе як особистості активної, самостійної, діяльної, здатної зробити правильний професійний вибір.

Упровадження курсу, зокрема, створює сприятливі умови для формування позитивної мотивації освітньої діяльності здобувачів освіти. Це відіграє роль рушійної сили у свідомому виборі одного з профілів навчання у старшій школі. Крім того, це сприяє цілеспрямованому й систематичному впливу на особистість учня з опорою на науково обґрунтованому підході до вивчення та врахування його інтересів, схильностей, здібностей та інших індивідуальних особливостей розвитку.

3. Проведення предметних тижнів. Предметні тижні дають можливість активно використовувати різноманітні форми освітньої діяльності, що сприяє залученню здобувачів освіти до більш глибокого вивчення предметів. Під час таких заходів можуть проводитися відкриті уроки, конкурси, вікторини, брейн-ринги, що підсилює інтерес до навчальних дисциплін, які є основою відповідного профілю. Також можливе проведення реальних і віртуальних екскурсій до інших освітніх закладів, конкурсів стіннівок, інтерактивних заходів з використанням засобів мережі «Інтернет».

Крім того, важливою складовою предметних тижнів є організація зустрічей зі здобувачами профільної середньої освіти. Вони завдяки близькості за віком можуть у доступній формі поділитися зі здобувачами базової середньої освіти досвідом власного вибору та розповісти про особливості навчання за обраним профілем. Такі зустрічі допомагають створити більш реальне уявлення про специфіку профільної освіти та мотивують до усвідомленого вибору.

Також доволі дієвими є зустрічі з випускниками освітнього закладу, які вже зробили вибір професійної діяльності, можуть надати корисну інформацію про власний професійний шлях та розкрити перспективи, що відкриваються після навчання.

4. Профільні проби. Під час виконання профільних проб учні стикаються з необхідністю інтеграції знань зі споріднених предметів відповідного освітнього циклу. Результатом такої роботи є створення матеріального або інформаційного продукту, який має прикладне значення і надалі може бути використаний в освітньому процесі. Основою для проведення профільних проб може слугувати метод проєктів, що орієнтований на самостійну, комплексну діяльність здобувачів освіти протягом визначеного часу [9].

Якісні характеристики продукту, створеного в межах реалізації проєкту, а також освітній рейтинг учня, що відображає його досягнення як в урочній, так і позаурочній діяльності, свідчать про готовність до успішного опанування в майбутньому обраного профілю навчання. Це дає можливість оцінити, наскільки здобувач освіти засвоїв необхідні знання й уміння для подальшого навчання й розвитку в певному напрямі.

5. Профільна діагностика призначена для визначення інтересів і схильностей здобувачів освіти, виявлення провідних мотивів вибору відповідного освітнього профілю.

Профільна консультація має на меті допомогти здобувачам освіти у виборі профілю навчання з урахуванням результатів попередньої проведеної профільної діагностики та профільних проб, що в майбутньому дозволить їх диференціювати в процесі формування профільних груп, які мають формуватися в межах одного або кількох класів з метою поглибленого вивчення навчальних предметів (інтегрованих курсів) на підставі їхнього власного вибору.

Вона сприятиме встановленню оптимального співвідношення між прагненнями здобувача освіти і його можливостями. У процесі консультування кожен здобувач освіти має можливість самостійно визначити, яких особистих якостей потрібно набутися й розвинути для успішного опанування обраним навчальним профілем та яких якостей необхідно позбутися. У процесі профільної консультації відбувається побудова індивідуальних освітніх і професійних траєкторій кожного з них.

Обговорення. У психолого-педагогічній літературі проблема профільної освіти розглядається у кількох контекстах:

- закордонного і вітчизняного досвіду розвитку і трансформації профільної середньої освіти (С. Алексєєва, Н. Арістова, М. Головка, О. Донець, Т. Засєкіна, М. Кириченко, В. Кремень, О. Ляшенко, О. Малихін, Ю. Мальований, І. Отамась, О. Топузов тощо);
- розроблення і реалізація в освітній практиці моделей профільної середньої освіти академічного і професійного спрямування (Т. Засєкіна, Ю. Носенко, А. Остапенко, О. Пометун, М. Пригодій, Т. Ремех, В. Хмуренко, В. Яценко тощо);
- тенденцій розвитку мережі закладів профільної середньої освіти та забезпечення управління її діяльності (Н. Арістова, Л. Ващенко, І. Ліпчевська, Т. Лукіна, О. Малихін, І. Мосякова, Б. Чижевський тощо);
- дидактичних систем профільної середньої освіти (І. Бех, Д. Васильєва, О. Горошкіна, Т. Лашевська, П. Мороз, О. Пометун, Ю. Присяжнюк, Т. Ремех, Л. Рябовол, О. Удод тощо);
- змісту і технологій профільної середньої освіти професійного спрямування у контексті особливостей спеціалізованої освіти різних напрямів (С. Алексєєва, В. Вдовченко, О. Литовченко, Л. Масол, Т. Мачача, І. Мороз, П. Мороз, З. Охріменко, Н. Павлик, В. Рагозіна, А. Тарара, В. Туташинський, Л. Шелестова тощо);
- перспективи розвитку цифрового освітнього середовища закладів профільної середньої освіти (М. Андрос, С. Антощук, Л. Гончар, А. Данко, А. Деркач, Д. Закатнов, Л. Кондратова, С. Литвинова, О. Пінчук, О. Плisko, І. Твердохліб тощо);

- аспекти підготовки педагогічних працівників до впровадження профільного навчання на сучасних засадах (С. Василенко, М. Вовк, В. Драгунова, Н. Мачинська, Л. Петренко, О. Просіна тощо) [1; 4; 7-9; 11- 13; 15].

Однак аналіз психолого-педагогічної літератури і виховної практики дозволяє стверджувати, що впровадження підготовки до вибору здобувачами базової середньої освіти профілю навчання є до цього часу ще не недостатньо дослідженою проблемою.

Відкритими залишаються питання формування змісту і технології практичної реалізації цього процесу. Тож виникає необхідність подальших розвідок у цьому напрямі в теоретичному і практичному аспектах.

Висновки. Таким чином, упровадження розкритих вище педагогічних засобів, на нашу думку, мають забезпечити:

- створення умов для профільного та професійного самовизначення здобувачів освіти з урахуванням їхніх здібностей, уподобань та інтересів;
- формування загального рівня освітньої підготовленості здобувачів освіти, що забезпечить успішне опанування обраним освітнім профілем;
- залучення здобувачів освіти до різних видів діяльності з метою формування необхідних умінь для успішного самостійного життя та професійної діяльності, сприятиме ефективному застосуванню набутих теоретичних знань і практичних умінь у реальних умовах;
- розширення знань про професійну діяльність людини та формування особистісних якостей, необхідних у майбутньому для високого рівня готовності до сучасного ринку праці.

Окреслені вище педагогічні засоби підготовки здобувачів базової середньої освіти до вибору профілю навчання не охоплюють усіх аспектів проблеми профільного самовизначення. Дійсно, організація психолого-педагогічного діагностування профільних інтересів здобувачів освіти є складним і важливим питанням, яке потребує подальшого глибокого вивчення. Також виявляється доцільним дослідити механізми й чинники, що впливають на ефективність підготовки здобувачів базової середньої освіти до вибору профілю навчання. Це включає вивчення їхніх індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, а також зовнішніх умов, таких як вплив сім'ї, середовища, соціальних очікувань і передусім негативних наслідків воєнного стану та складності подальшого післявоєнного відновлення країни. Глибше розуміння цих аспектів дозволить розробити більш ефективні педагогічні стратегії та інструменти для підтримання здобувачів освіти в процесі профільного самовизначення, що є критично важливим для їхнього майбутнього професійного розвитку.

У підсумку необхідно відзначити, що формування в здобувачів освіти готовності до свідомого вибору профілю навчання вимагає організації допрофільної підготовки, провідний зміст якої полягає в наданні здобувачам базової середньої освіти ґрунтовної інформації про зміст, структуру, вимоги кожного напрямку профільного навчання, можливі спрямування продовження освіти після закінчення закладу загальної середньої освіти, поглиблення знань про характер праці, найбільш привабливої для учня професійної сфери, і шляхів набуття відповідної професії.

Подальші наукові пошуки в контексті досліджуваної проблематики можуть бути спрямовані на теоретичне обґрунтування та практичне створення технології педагогічного супроводу процесу вибору здобувачами освіти профілю навчання. Це передусім передбачатиме розроблення моделі педагогічного супроводу, яка має ґрунтуватися на залученні вчителів, психологів і соціальних педагогів до спільної роботи, спрямованої на підтримання здобувачів освіти в процесі вибору профілю навчання, вивчення психологічних особливостей підліткового віку та їхнього впливу на процес вибору профілю навчання, що дозволить надалі розробити індивідуалізовані підходи роботи до кожного окремого учня. Модель визначить складові педагогічної технології супроводу та ініціює оновлення наявних і розроблення нових методик та інструментів профільної діагностики (тести, анкети, опитувальники), які дозволять педагогам і психологам здійснювати діагностику інтересів учнів, оцінку схильностей і здібностей, об'єктивно визначати потенціал здобувачів освіти для опанування певними профілями.

У майбутній технології має бути встановлено зворотний зв'язок, який полягатиме в аналізі результативності й ефективності самого педагогічного супроводу. Це зі свого боку дозволить відстежувати успішність вибору профілю навчання здобувачам освіти та його вплив на їхню подальшу освітню траєкторію.

Тож сама технологія має забезпечити здобувачам освіти постійну підтримку й наставництво з боку педагогічних працівників, психологів, соціальних педагогів, що допоможе зробити усвідомлений вибір профілю навчання за врахування їхніх індивідуальних особливостей, інтересів та перспектив розвитку.

Також важливу роль відіграє інтеграція елементів кар'єрної освіти в освітній процес, що допоможе здобувачам освіти краще усвідомити власні професійні орієнтації та побудувати стратегію майбутнього навчання.

Список використаних джерел

1. Ващенко Л.С. До питання вибору школярами профілю навчання в закладах загальної середньої освіти. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2020: глобалізований простір інновацій*. Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф (Київ, 28 травня 2020 р.). Київ - Біла Церква: Авторитет, 2020. С. 179-182.

2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 року № 898.
3. Державний стандарт профільної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851.
4. Загородня А. А. Профільна школа як феномен розвитку середньої освіти (кін. 90-х - поч. 2000-х рр. XX ст.). Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2019 рік. Київ: Педагогічна думка, 2020. С. 61-62.
5. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38-39. С. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-i9#ТехГ>.
6. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (м. Київ. 16 січня 2020 року 463-ІХ). Відомості Верховної Ради (ВВР). 2020. № 31. С. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
7. Кремень В. Г. Топузов О. М., Ляшенко О. І., Мальований Ю. І., Засекіна Т. М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 2(5). С. 1-8. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
8. Ляшенко О. І., Топузов О. М. Науковий супровід модернізації змісту базової середньої освіти: проблеми і виклики. *Український Педагогічний журнал*. 2021. № 4. С. 29-36. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-29-36>
9. Масол Л. М. Професійні орієнтації старшокласників у сфері мистецтва та креативних індустрій. *Мистецтво та освіта*. 2021. № 2 (100). С. 10-14. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-2\(100\)-3-7](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-2(100)-3-7)
10. Нова українська школа. Дорожня карта реформи базової та профільної школи: проект хіа обговорення Вакуленко Т., Гриневич Л. (ред.), Лінник О. та ін. АКМЕ ГРУП, 2021. 46 с.
11. Проектування змісту профільного навчання технологій у старшій школі: колективна монографія. Тарара А. М., Вдовченко В. В., Мачача Т. С., Туташинський В. І. Київ: Педагогічна думка, 2017. 361с.
12. Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації: збірник матеріалів методологічного семінару НАПН України «Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації» (Київ, 4 квітня 2024 року) / за заг. ред. Ляшенко О. І., Засекіної Т. М., Мальованого Ю. І., Литвинової С. Г., Малиношевської А. В. Київ: Вид. дім «Освіта», 2024. 288 с.
13. Топузов О. М., Малихін О. В., Алексеева С. В., Арістова Н. О. Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу у профільній старшій школі: методичний посібник. [Електронне видання]. Київ: Вид. дім «Освіта», 2024. 99 с.
14. Форми і методи формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності: методичні рекомендації / З. В. Охріменко, О. Л. Морін, А. М. Шевенко, Г. Р. Вороніна; за ред. З. В. Охріменко. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2022. 90 с
15. Шелестова Л. В. Можливості використання дистанційної форми навчання для ефективної реалізації профільної освіти. *Innovative technologies in the field of human services: XV International Scientific and Practical Conference, April 15-17, 2024. (pp. 154-158). European Conference. Stockholm, Sweden.*

References

1. Vashchenko, L. S. (2020). Do pytannia vyboru shkoliaramy profilu navchannia v zakladykh zahalnoi serednoi osvity [Regarding the choice of schoolchildren's study profile in institutions of general secondary education]. *Pedahohichna komparatyvistyka i mizhnarodna osvita – 2020: hlobalizovanyi prostir innovatsii*. Conference Proceeding (Kyiv, May 28) (pp. 179-182). Kyiv-Bila Tserkva: Avtorytet.
2. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity* [State standard of specialized secondary education] (Resolution No. 898, September 30).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *Derzhavnyi standart profilnoi serednoi osvity* [State standard of specialized secondary education] (Resolution No. 851, July 25).
4. Zahorodnia, A. A. (2020). *Profilna shkola yak fenomen rozvytku serednoi osvity (kinets 90-kh – pochatok 2000-kh XX st.)* [Profile school as a phenomenon of the development of secondary education (the late 1990s – the early 2000s of the 20th century)]. Anotovani rezultaty naukovo-doslidnoi roboty Instytutu pedahohiky NAPN Ukrainy za 2019 rik. Kyiv: Pedahohichna dumka.
5. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine “On Education”] (2017). Vidomosti Verkhovnoi Rady, 38-39. 380. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-i9#TekhH>.

6. Zakon Ukrainy «Pro povnu zahalnu seredniu osvitu» [Law of Ukraine “On comprehensive general secondary education”] (2020). Vidomosti Verkhovnoi Rady, 31, 226. Retrieved from <https://zakon.iada.sov.Ua/laws/show/463-20#Text>.
7. Kremen, V. H. Topuzov, O. M., Liashenko, O. I., Malovanyi, Yu. I., & Zasiiekina T. M. (2023). Profilna serednia osvita: kontseptualni zasady dlia Novoi ukrainskoi shkoly [Profile secondary education: conceptual foundations for the New Ukrainian School]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 2(5). 1-8. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
8. Liashenko, O. I., Topuzov, O. M. (2021). Naukovyi suprovid modernizatsii zmistu bazovoi serednoi osvity: problemy i vyklyky [Scientific support for the modernization of the content of basic secondary education: problems and challenges]. *Ukrainskyi Pedahohichnyi zhurnal*, 4, 29-36. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-29-36>
9. Masol, L. M. (2018). Profesiini oriiientatsii starshoklasnykiv u sferi mystetstva ta kreatyvnykh industrii [Professional orientations of high school students in the field of art and creative industries]. *Mystetstvo ta osvita [Art and Education]*, 2(100), 3-7. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-2\(100\)-3-7](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-2(100)-3-7)
10. Vakulenko, T., Hrynevych, L. (Eds.), & Linnyk, O. (2021). *Nova ukrainska shkola. Dorozhnia karta reformy bazovoi ta profilnoi shkoly: proekt obhovorennia* [New Ukrainian school. The road map of basic and specialized school reform: the project and the discussion]. AKME HRUP.
11. Tarara, A. M., Vdovchenko, V. V., Machacha, T. S., & Tutashynskyi, V. I. (2017). *Proektuvannia zmistu profilnoho navchannia tekhnologii u starshii shkoli* [Designing the content of specialized technology education in high school]. Kyiv: Pedahohichna dumka.
12. Profilna serednia osvita: vyklyky i shliakhy realizatsii [Professional secondary education: challenges and ways of implementation] (2024). *Profilna serednia osvity: vyklyky i shliakhy realizatsii: zbirnyk materialiv metodolohichnoho seminaru NAPN Ukrainy*. Kyiv: «Osvita».
13. Topuzov, O. M., Malykhin, O. V., Alieksieieva, S. V., & Aristova, N. O. (2024). *Indyvidualizatsiia navchannia v umovakh zmishanoi formy orhanizatsii osvitnoho protsesu u profilnii starshii shkoli* [Individualization of learning in conditions of a mixed form of organization of the educational process in a specialized high school]. Kyiv: Vydavnychy dim “Osvita”.
14. Okhrimenko Z. V. (Ed.), Morin O. L., Shevenko A. M., & Voronina, H. R. (2022). *Formy i metody formuvannia profesiino-tsinnisnykh oriiientatsii uchniv do trudovoi diialnosti* [Forms and methods of formation of professional value orientations of students towards work]. *Metodychni rekomendatsii*. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD.
15. Shelestova, L. V. (2024). *Mozhlyvosti vykorystannia dystantsiinoi formy navchannia dlia efektyvnoi realizatsii profilnoi osvity* [Possibilities of using distance education for effective implementation of specialized education]. *Innovative technologies in the field of human services: the XV International Scientific and Practical Conference*, April 15-17, 2024 (pp. 154-158). Stockholm, Sweden.

Oleh Morin,

*PhD in Pedagogy, Senior Researcher,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

PEDAGOGICAL TOOLS FOR THE PREPARATION OF STUDENTS OF BASIC SECONDARY EDUCATION FOR CHOOSING A STUDY PROFILE

Abstract. The analysis of psychological and pedagogical literature and educational practice testifies to the insufficient level of research on the problem of ensuring the preparation of students of basic secondary education before choosing a study profile. The issues of content formation and technology of practical implementation of this process remain open, which determines the expediency of further investigations in this direction in theoretical and practical aspects. The above determined the purpose of the proposed article, which is to outline the pedagogical means of preparing students of basic secondary education to choose a study profile.

Following the research aim, the following tasks are addressed: defining the concept of “pedagogical tools for preparing secondary school students to choose a learning profile”, outlining and briefly describing the leading tools, and identifying directions for further research in the context of the studied issues. To achieve the aim, the following methods are used: analysis of regulatory documents and scientific sources, generalization of pedagogical experience, forecasting trends, and identifying prospects.

The article reveals the pedagogical means of forming basic secondary education students' readiness to consciously choose a study profile within the framework of specialized secondary education, which, according to the authors, determines the need to organize their pre-professional training. The main content of pre-professional training consists of providing students with basic secondary education with thorough information about the content, structure, requirements of each area of specialized education, possible directions for continuing education after finishing secondary school, deepening knowledge about the nature of work in the most attractive professional sphere for the student and ways to acquire the appropriate profession.

In the conclusions, the authors note that the pedagogical means of preparing students of basic secondary education to choose a study profile outlined in the article do not cover all aspects of the problem of profile self-determination. The procedure for psychological and pedagogical diagnosis of profile students' interests and study of mechanisms and factors affecting the effectiveness of choosing a study profile requires further development. According to the authors, diagnostics should include the study of the individual characteristics of students, their interests, and abilities, as well as external factors, such as the influence of the family, the environment, social expectations, and, first of all, the negative consequences of the martial law and given the further complex post-war recovery of the country.

Key words: *students of basic secondary education, pre-professional training, choice of study profile, pedagogical tools.*

Стаття надійшла до редакції 01.08.2024.
Стаття прийнята до публікації 16.08.2024.